

Ivo Pranjković, *August Musić*, Zavod za znanost o književnosti Filozofskog fakulteta, Zagreb 1989.

Knjiga o kojoj je ovdje riječ nastala je u okviru projekta Kritički portreti hrvatskih slavista u Zavodu za znanost Filozofskog fakulteta u Zagrebu. Radi se o prikazu naučne djelatnosti (na planu slavistike) znamenitog hrvatskog i jugoslovenskog filologa s kraja XIX i prve polovine XX vijeka Augusta Musića (1856—1938, prvi rad mu je objavljen 1880, a posljednji 1943). U uvodu Ivo Pranjković ističe da se u knjizi daje pregled prije svega Musićeva rada u serbokroatistici, iako se ne može zanemariti ni njegov doprinos u klasičnoj filologiji pošto je i najveći broj njegovih radova komparativne naravi. U uvodu se ističe i činjenica da je Musić, iako jedno od krupnih imena serbokroatistike, ostao zanemaren, naročito na hrvatskoj strani, kao i to da se nikad ni jedan njegov rad nije preštampano, tako da je danas djelo ovog naučnika teško dostupno široj naučnoj javnosti. Valja reći da je zaista tačno da su se na Musićeve radove češće osvrćali sintaksičari izvan Hrvatske, i da su razlozi najvjerovatnije oni koje navodi Pranjković — jedan od važnijih svakako je taj da se tamo najmanje među serbokroatistima izučavala sintaksa. Ali radovi Augusta Musića nisu ostali bez odjeka u serbokroatistici, od njegova vremena pa do najnovijih dana. Treba se samo podsjetiti toga da je odmah po izlasku studije u tri dijela *Prilozi nauci o upotrebi vremena u srpskohrvatskom jeziku* Aleksandar Belić objavio rad *O upotrebi vremena u srpskohrvatskom jeziku* (Jugoslovenski filolog VI), gdje, iako se ne slaže sa mnogim Musićevim tvrdnjama, priznaje značaj i krupne doprinose ove studije. U radu *O proučavanju vremenskih glagolskih oblika u serbokroatistici* (Zbornik za filologiju i lingvistiku XXI/2) Ksenija Milošević prije pregleda učenja o pojedinim vremenskim glagolskim oblicima izdvaja Tomu Maretića, Ljubomira Stojanovića, Augusta Musića i Aleksandra Belića, koji su svojim radovima o sintaksi glagolskih oblika ostavili najdublji trag u serbokroatistici.

Naravno, postavlja se pitanje kako dati kritički portret jednog takvog slaviste kakav je bio August Musić, čiji su gotovo svi radovi u oblasti slavistike davani komparativno, grčko-srpskohrvatski, grčko-latinsko-srpskohrvatski — radovi, kako ističe Pranjković, koji su vrlo zahtjevni. Zatim, kako ih smjestiti u kontekst vremena u kome su nastajali i istovremeno dovesti u vezu sa kasnijim radovima iz ove oblasti u serbokroatistici. Pranjković se opredijelio da »malo ekstenzivnije« prikaze Musićeve radove, »posebice one koji se odnose na područje hrvatske ili srpske glagolske (i rečeničke) sintakse« (str. 9), a da ostale njegove aktivnosti da ukratko (u

poglavlju *Život*). Na kraju *Sažetka* Pranjković kritički vrednuje Musićev naučni rad i potom daje bibliografiju njegovih radova i bibliografiju radova o Musiću. Ovakva koncepcija pristupa temi, a onda i struktura knjige, svakako su opravdane. Opširnija interpretacija Musićevih radova je nužna kad se prihvati činjenica, koju ističe Ivo Pranjković, da je riječ o radovima koji su danas nepristupačni široj naučnoj javnosti. Potpunijoj ocjeni Musićevih radova doprinosi i bibliografija radova o Musiću. Ova bibliografija može da posluži kao putokaz onim čitaocima koji žele da sagledaju odnos serbokroatistike prema Musićevim radovima od njihovog nastanka do danas, a i više od toga.

Prije nego što je prešao na prikazivanje Musićevog rada u oblasti slavistike autor je u poglavlju *Život* dao osnovne podatke o njegovom životnom i naučnom putu. August Musić je na zagrebačkom Filozofskom fakultetu završio studij klasične, slavenske i poredbene filologije. Poslije kraćeg rada na gimnaziji prelazi na fakultet, gdje radi sve do odlaska u mirovinu. Pisao je udžbenike grčkog jezika, prevodio sa grčkog, pisao istoriju grčke književnosti, bio urednik *Nastavnog vjesnika*, redaktor publikacija, prikazivač i sl.

U najobimnijem poglavlju *Rad* (16—100) Pranjković je prikazivao Musićeve radove redom njihova objavljivanja. Prvi rad vezan je za oblast sintakse glagola: *Perfektivni i imperfektivni glagoli u grčkom i hrvatskom jeziku*. Izdvojimo ovdje samo tvrdnju o perfektivnom prezentu: nasuprot mišljenju da ovaj oblik znači radnju svršenu u budućnosti Musić ističe da ovaj oblik može značiti prošlost, budućnost, može da bude prezent istorijski ili da označava »nešto što obično biva«. Ovako utvrđeno značenje perfektivnog prezenta Musić ponavlja i kasnije da bi na kraju pred autoritetom kakav je bio Karl Brugman neopravdano promijenio mišljenje. Treba istaći da je ovo, rijetko, Musićevo povlačenje pred autoritetom tim neobičnije što je došlo nakon objavljivanja studije *Prilozi nauci o upotrebi vremena u srpskohrvatskom jeziku*, čija je bitna karakteristika da je rađena na dosta velikom korpusu, kao i poslije rada o upotrebi perfektivnog prezenta u slovenskim jezicima (*Zum Gebrauche des Praesens verbi perf. im Slavischen*, *Archiv für slavische Philologie* 24).

Čitajući ovaj dio Pranjkovićeve knjige naići ćemo često na Musićeva zapažanja koja su i danas relevantna, značajna ili podsticajna u izučavanju srpskohrvatske glagolske i rečenične sintakse. Nije smisao prikaza ove knjige pravljenje spiska ili spiskova takvih mjesta, ali nije suvišno osvrnuti se bar na neke takve slučajeve.

Tako, recimo, već u radu *Gnomički aorist u grčkom i hrvatskom jeziku* Musić ističe da se radnja ne određuje uvijek prema vremenu govorenja, nego i prema vremenu u koje se vrši. Takođe, u ovom radu Musić iznosi zapažanje da u jeziku nema poseban glagolski sistem za iskazivanje apstraktnih radnji, što se potvrdilo kao tačno i u nekim najnovijim istraživanjima. U radu *Kondicional u hrvatskom jeziku* Musić piše da kondicional ne iskazuje sam po sebi vremensku radnju i da se njegova radnja uslovno vrši sa »uvjetnom radnjom«, a kad ta nije izrečena, onda se ona

utvrđuje na osnovu konteksta. Vidi se da Musić uočava da granica rečenice nije uvijek dovoljna za određivanje glagolskog oblika.

Svakako je potrebno skrenuti pažnju na već pominjanu Musićevu studiju *Prilozi nauci o upotrebi vremena u srpskohrvatskom jeziku*.

U njoj je Musić postavio cilj da ispita upotrebu vremena za prošlost u tri stila: a) u narodnim pjesmama, b) u Vukovom i Daničićevom prevođu Svetog pisma, c) u narodnim pripovijetkama i Vukovim i Daničićevim historijskim spisima. Musić, dakle, uočava (i pokazuje) značaj izučavanja jezičkih pojava u različitim jezičkim stilovima, što se danas smatra sasvim ispravnim. U ovoj studiji Musić je ukazao na potrebu razlikovanja *pripovijedanja* (P) /»onoga, što govori pjevač«/ i *razgovora* (R) /»onoga, što govore pojedina lica«/ (Glas SKA (SANU) CXXI, 8). U članku koji je neposredno poslije objavljivanja Musićeve studije objavio Aleksandar Belić je ovo odbacio kao neprihvatljivo i ponudio svoje gledanje (u radu *O upotrebi vremena u srpskohrvatskom jeziku*, Južnoslovenski filolog VI, Beograd 1926—1927, 102—132), gdje mjesto ovih pojmova uvodi razlikovanje *indikativa* i *relativa* u upotrebi vremena i najavljuje svoj rad (tada u štampi) u kome iznosi svoju teoriju *indikativa* i *relativa*. Poznato je da se kasnija serbokroatiistička sintaksa glagola gotovo isključivo kretala u okvirima ove Belićeve teorije. Ovdje i nije toliko važno to je li Belić samo prilagodio Musićeve i rezultate prethodnikâ (Lj. Stojanovića i T. Maretića). Danas se i teorija indikativa i relativa ipak pokazuje kao nedostatna za opis glagolskih vremena. U isto vrijeme ima mišljenja da se Musićevo razlikovanje pripovijedanja i razgovora u izučavanju glagolskih vremena može dovesti u vezu sa lingvističkom iskazivanja i da takav pristup može biti koristan za razumijevanje odnosa vid — vrijeme (V. dr Gilbert Merle, *Nekoliko zapazanja o odnosu vid — vreme u srpskohrvatskom jeziku*, Naučni sastanak slavista u Vukove dane 14/2, Beograd 1985, 44).

Pranjković je ukratko prikazao Musića kao poznavaoa i antičke grčke civilizacije, jezika, povjesničara grčke književnosti, prevodioca sa grčkog, kao prikazivača i nekrologičara.

U *Sažetku* je Ivo Pranjković, baš sažeto, još jednom istakao najznačajnije rezultate Musićeva rada. Uz mnogo toga što je u njegovim radovima ostalo aktuelno i danas, Pranjković ističe i dvije značajnije primjedbe. Prvo je promašaj koji je napravio mijenjajući svoje mišljenje u vezi sa performativnim prezentom. Druga zamjerka odnosi se na korpus za serbokroatiistička istraživanja. Međutim, i sam Pranjković nalazi opravdanje za takav njegov izbor (narodno stvaralaštvo i Vukova i Daničićeva djela), a to je korpus svih hrvatskih vukovaca. I on ističe da u to vrijeme i nije bilo pretpostavki za širi korpus, »jer ne bi znao, dokle mu valja ići« — kako reče sam Musić o korpusu T. Maretića u *Gramatici i stilistici hrvatskoga ili srpskoga književnog jezika* (prema Pranjkoviću, 95). Širi korpus, ističe Pranjković, zahtijevao bi rješavanje »brojnih problema, i teorijsko-metodoloških, i grafijskih, i pravopisnih, i sociolingvističkih, koje u to doba hrvatski vukovci, s obzirom na uvjete i mogućnosti, teško da su mogli uspješno i brzo riješiti« (Pranj-ković, 104). Ovako gledajući na korpus može se čak govoriti

da je Musić svoja jezička istraživanja zasnivao na obimnom korpusu — kako ističe Ksenija Milošević (op. cit., 94).

Svodeći svoj kritički osvrt na djelo Augusta Musića Ivo Pranjković zaključuje: »No, unatoč svim prigovorima koji mu se mogu uputiti treba nakraju reći da je August Musić jedan od najobrazovanijih i najtemeljitijih lingvista u povijesti hrvatskog jezikoslovlja te da mnogi njegovi radovi, a posebice oni koji se odnose na područje glagolske sintakse hrvatskog ili srpskog te grčkog jezika, imaju trajnu znanstvenu vrijednost« (104).

Dvije već pominjane bibliografije funkcionalne su u ovoj knjizi. Ovdje se može primijetiti jedino to da onoj drugoj — *Izbor iz literature o Musiću i njegovu djelu* — treba dodati i rad Ksenije Milošević *O proučavanju vremenskih glagolskih oblika u serbokroatistici*.

I na kraju ovog prikaza da iznesemo i mišljenje: knjiga Ive Pranjkovića o Augustu Musiću sigurno ima svoje mjesto u serbokroatistici.

Sreto Tanasić

Tehnički urednik

Fabro Trlak

Lektor i korektor

Solka Radošević

Tisk: 1100

KNJIŽEVNI JEZIK izdaje RO Institut za jezik i književnost u Sarajevu. OOUR
Institut za jezik uz finansijsku pomoć Samoupravnih interesne zajednice nauke
i Hercegovine. Časopis izlazi četiri puta godišnje. Godišnja pretplata 100,00
dinara za radne organizacije, 60,00 dinara za pojedince. Cijena pojedinačnog broja
25,00 dinara, za inostranstvo dvostruko. Uplate slati na bilo koji Institut
10100-603-8488 sa naznakom »za Književni jezik«. Adresa Uredništva je: Institut
za jezik i književnost, 71000 Sarajevo, Hasana Kikića 12. Publikacija se ne vrataju.

Štampa: NIŠKO »OSLOBOĐENJE« OOUR štamparska djelatnost

Za štamparju: inž. Petar Skerit

Šlog: Asim Hadžiosmanović, meter — Rajko Vlahović